

INGLIZ TILI DARSLARIDA TOVUSHLARNI TO‘G‘RI TALAFFUZ QILISHNI O‘RGATISH USULLARI.

Maftuna Khotamova Xoliqul qizi

Sirdaryo viloyati Shirin shahar Ixtisoslashtirilgan maktab

Ingliz tili fani o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada mavjud adabiyotlar va amaliy tajribalardan kelib chiqib, ingliz tili darslarida to'g'ri talaffuzni o'rgatishning turli usullari o'rganilgan. Usullar an'anaviy va zamonaviy yondashuvlarni o'z ichiga oladi, o'quvchilarga talaffuzini yaxshilashga yordam beradigan amaliy texnikaga e'tibor qaratiladi. Natijalar va munozara bo'limlari ushbu usullarning samaradorligi to'g'risida tushuncha beradi va ingliz tili o'qituvchilari va o'quvchilari uchun xulosa va takliflarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: talaffuz, ingliz tili darslari, o'qitish metodikasi, til o'rganish, fonetika.

Talaffuz til o'rganishning asosiy jihati bo'lib, uni o'zlashtirish ingliz tilida samarali muloqot qilish uchun zarurdir. To'g'ri talaffuz tushunishni kuchaytiradi, tushunmovchiliklarni kamaytiradi va o'quvchilarga bo'lgan ishonchni oshiradi. Ushbu maqola ingliz tili darslarida to'g'ri talaffuzni o'rgatishning turli usullarini tahlil qilish va muhokama qilishga qaratilgan. Mavjud adabiyotlar va amaliy tajribalarni o'rganib chiqib, biz o'qituvchilarga ham, o'quvchilarga ham talaffuz safarida yordam beradigan an'anaviy va zamonaviy texnikalarni o'rganamiz. Usullarni o'rganishdan oldin, ingliz tili darslarida talaffuzni o'rgatish bo'yicha mavjud adabiyotlarni tushunish kerak. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, talaffuzga bir qancha omillar, jumladan, o'quvchining ona tili, ingliz tilini o'rganishni boshlagan yoshi va motivatsiyasi ta'sir qiladi. Ona tili bo'lmaganlar duch keladigan ba'zi umumiy muammolarga ingliz tovushlari, intonatsiya va ritmni o'zlashtirishdagi qiyinchiliklar kiradi. Bundan tashqari, tadqiqotlar tilning tovushlari va tovush naqshlari bilan shug'ullanadigan fonetika va fonologiyaning ahamiyatini

ta'kidladi. Fonetik va fonologik ongni til darslariga qo'shish talaffuz qobiliyatini sezilarli darajada yaxshilashi mumkinligi taklif qilingan. Bundan tashqari, nutqni aniqlash dasturi va onlayn resurslar kabi texnologiyalardan foydalanish talaffuzni kuchaytirishda foydali ekanligi isbotlangan.

Fonetik Mashqlar: Fonetik mashqlar muayyan tovushlarni yoki tovush naqshlarini qayta-qayta mashq qilishni o'z ichiga oladi. O'qituvchilar o'quvchilarga muammoli joylarni nishonga olish uchun mashqlar berishlari mumkin, bu ularga qiyin tovushlarni aniq ifodalashga e'tibor berishga imkon beradi. Ushbu mashqlarni interfaol mashg'ulotlar va o'yinlar orqali darslarga birlashtirish mumkin.

Minimal Juftliklar: Minimal juftliklar ko'pincha chalkashlikka olib keladigan o'xshash tovushlarni taqqoslash va taqqoslashni o'z ichiga oladi. Masalan, o'quvchilar "kema" va "qo'y" yoki "bit" va "urish" ni farqlashni mashq qilishlari mumkin. Ushbu farqlarni ta'kidlab, talabalar talaffuzdagi aniqligini oshirishlari mumkin.

Nutqni Aniqlash Dasturi: Zamonaviy texnologiyalar nutqni aniqlash dasturlari va talaffuz haqida darhol fikr bildiradigan ilovalarni taklif etadi. Ushbu vositalar o'quvchilarga talaffuzini mustaqil ravishda kuzatib borish va tuzatishga yordam berish uchun darslarga birlashtirilishi mumkin. Duolingo va Rosetta Stone kabi platformalar ko'pincha ushbu texnologiyani o'z ichiga oladi.

Tengdoshlarning Fikri: Tengdoshlarning fikr-mulohazalari o'quvchilar bir-birlarini konstruktiv tanqid qilish va qo'llab-quvvatlash uchun juft yoki kichik guruhlarda ishlaydigan qimmatli texnikadir. Ushbu yondashuv birgalikda o'rganishni rag'batlantiradi va talabalarga umumiy talaffuz xatolarini aniqlashga yordam beradi.

Ingliz tilida tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishni o'rgatish tilni o'qitishning muhim jihati hisoblanadi. O'quvchilarga talaffuzini yaxshilashga yordam beradigan ba'zi samarali usullar va strategiyalar:

Fonetika va fonologiya:

- Talabalarga ramzlar va tovushlar o'rtasidagi munosabatni tushunishga yordam berish uchun xalqaro fonetik alifbodan (IPA) boshlang.

- Individual tovushlarni (undosh va unli tovushlarni) ingliz tilida o'rgatish, ularni ifodalash uchun IPA belgilaridan foydalanish.

Minimal Juftliklar:

- Talabalarga o'xshash tovushlarni farqlashda yordam berish uchun faqat bitta tovush (masalan, "kema" va "qo'y") bilan farq qiluvchi so'zlar bo'lgan minimal juftliklardan foydalaning.

- Farqlarni ta'kidlash uchun ushbu juftlarni tinglash va gapirishni mashq qiling.

Artikulyatsiya va og'izni joylashtirish:

- Talabalarga ma'lum tovushlarni yaratish uchun lablarini, tilini va vokal kordlarini qanday joylashtirishni ko'rsating.

- Turli xil tovushlar uchun og'izning to'g'ri joylashishini ko'rsatish uchun ko'rgazmali qurollar va diagrammalarni taqdim eting.

Tinglang va takrorlang:

- Talabalar ona tilida so'zlashuvchilarni tinglashlari va ularning talaffuziga taqlid qilishlari kerak.

- Talabalarni haqiqiy talaffuzga ta'sir qilish uchun qo'shiqlar, videolar va podkastlar kabi audio manbalardan foydalaning.

Tilni Burish:

- Tilni burish-bu o'quvchilarga artikulyatsiya va ravonlikni yaxshilashga yordam beradigan qiziqarli va qiyin mashqlar.

- Turli xil tovushlar yoki tovush klasterlariga yo'naltirilgan turli xil til burmalarini taqdim eting.

Aksentni Kamaytirish Materiallari:

- Agar talabalar ona tili tufayli talaffuzda aniq qiyinchiliklarga duch kelsalar, ularning ehtiyojlariga moslashtirilgan materiallar va mashqlarni taqdim eting.

- Agar kerak bo'lsa, aksentni kamaytirish manbalaridan foydalaning yoki aksentni kamaytirish bo'yicha maxsus murabbiyni yollang.

Stress va intonatsiya:

- Talabalarga ingliz tilida stress va intonatsiya naqshlarining ahamiyatini o'rgatish.
- Inglizcha nutqning tabiiy ritmini ta'kidlash uchun jumla va so'z stressini mashq qiling.

Texnologiya va ilovalar:

- Interfaol mashqlar va fikr-mulohazalarni ta'minlaydigan talaffuz dasturlari va onlayn manbalardan foydalanishni rag'batlantirish.
- Ba'zi mashhur ilovalarga Duolingo, Rosetta Stone va SpeechAce kiradi.

Yozuvlar va o'z-o'zini baholash:

- Talabalardan o'zlarini gapirishlarini yozib olishlarini va talaffuzini ona tilida so'zlashuvchilar bilan solishtirishlarini so'rang.
- O'z-o'zini baholash ularga yaxshilanishga muhtoj sohalarni aniqlashga yordam beradi.

Tengdoshlarning Fikri:

- Bir-birining talaffuz kuni peer baholash va geribildirim uchun Pair talabalar.
- Bu o'quvchilarga tengdoshlarini faol tinglash va konstruktiv tanqid qilish imkonini beradi.

Talaffuz Mashqlari:

- O'quvchilaringiz uchun ma'lum tovushlar yoki muammoli joylarga qaratilgan talaffuz mashqlarini yarating.
- Takrorlash va izchil amaliyot aniqlikni oshirishga yordam beradi.

Haqiqiy hayot kontekstlari:

- Kontekstda talaffuzni mashq qilish uchun rol o'ynash va Real hayot stsenariylarini qo'shing.
- Kundalik muloqotni simulyatsiya qilish uchun dialoglar va vaziyatli mashqlardan foydalaning.

Shaxsiy Hisobot:

- Har bir talabaning o'ziga xos talaffuz muammolarini hal qilish uchun birma-bir fikr bildiring.

- Maxsus ehtiyojlari va ularning zaif sizning qo'llanma tikuvchi.

Talaffuzni yaxshilash vaqt va amaliyotni talab qilishini unutmang. Sabr qiling va talabalaringsizni sabr-toqatli bo'lishga undang. Bilimli o'qituvchining rahbarligi bilan izchil, yo'naltirilgan amaliyot talaffuzning sezilarli yaxshilanishiga olib kelishi mumkin.

Talaffuzni o'rgatish sabr-toqat va amaliyotni talab qiladigan doimiy jarayondir. Ushbu usullar ko'p hollarda samarali bo'lgan bo'lsa-da, ularni har bir o'quvchining noyob ehtiyojlariga moslashtirish juda muhimdir. Bundan tashqari, nutqni aniqlash dasturi va onlayn resurslar kabi texnologiyalarning integratsiyasi an'anaviy o'qitish usullarini yaxshilashi mumkin.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, ingliz tili darslarida to'g'ri talaffuzni o'rgatish til o'rganishning hal qiluvchi jihati hisoblanadi. An'anaviy va zamonaviy usullar, shu jumladan fonetik mashqlar, minimal juftliklar, nutqni aniqlash dasturi va tengdoshlarning fikr-mulohazalari talaffuzni yaxshilash uchun samarali vositalarni taklif etadi. Hammaga mos keladigan yondashuv bo'lmasa-da, bu usullarni birlashtirish va ularni individual ehtiyojlarga moslashtirish sezilarli taraqqiyotga olib kelishi mumkin. O'qituvchilar ham, o'quvchilar ham aniq va aniq talaffuzga erishish uchun sabr-toqatli va qat'iyatli bo'lishlari muhimdir. Bundan tashqari, talaffuzni o'zlashtirishda uzoq muddatli muvaffaqiyat uchun doimiy amaliyot va Real hayot sharoitida ingliz tiliga ta'sir qilish juda muhimdir.

FOYDALINILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vereninova J.B. O'rganilayotgan va ona tillarining fonetik asoslarining o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda ingliz tilini talaffuz qilishni o'rgatish / J.B. Vereninova // Maktabda chet tillari. - 1994 yil - 5-son

2. Жуманова, Ф. У. Артикова, Н. Ш. (2022). PISA ва TIMSS қиёсий халқаро тадқиқотлар. Yangi o'zbekistonda pedagogik ta'lim innovatsion klasterini rivojlantirish istiqbollari, 1(1), 452-454.

3. Usmanova, K. A., Artikova, N. S., Xasanov, R. N., & Qarshiboeva, O. (2022). Oziq-ovqat sanoatida anjirni o'rni. Science and Education, 3(5), 188-190.

4. Artikova, N. Sh., Jumanova, F. U. (2021). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quvchilarida o'qish savodxonligini rivojlantirish (PIRLS) misolida. Образование и наука XXI веке, 1(19), 455-460.

5. Jumanova, F. U., Artikova, N. Sh. (2021). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quvchilarida o'qish savodxonligini rivojlantirish (PIRLS) misolida. Ўзбекистон олимлари ва ёшларининг инновацион илмий амалий тадқиқотлари, 10(29), 106-109.

6. Артикова, Н. Ш. (2021). Ўқувчиларда ўқиш ва матнни тушуниш саводxonлигини ривожлантириш. Актуальные вызовы Современной науки, 1(55), 63-67.